

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Medyada “Öteki” Olmak: Sığınmacılara Yönelik Söylemin İnşası ve Yeniden Üretimi

Being “The Other” in the Media: The Construction and Reproduction of Discourse for Asylum Seekers

Sultan Ebru BULGURCUOĞLU¹, Aykut AYKUTALP²

¹ Arş. Gör., Kafkas Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü,
bulgurcuoglu@kafkas.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-9771-5165

² Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü,
ayk_alp@hotmail.com,
ORCID: 0000-0001-5991-0306

Başvuru: 07.12.2020
Kabul: 05.03.2021

Atıf:
Bulgurcuoğlu, S.E. ve Aykotalp, A.
(2021). Medyada “öteki” olmak:
sığınmacılara yönelik söylemin inşası
ve yeniden üretimi. *Toplum ve Sosyal
Hizmet*, 32(2), 483-504. DOI:
10.33417/tsh.837053

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, sığınmacıları ve mültecileri suç ve şiddetle ilişkilendiren söylemlerin Türkiye yazılı basınında nasıl inşa edildiğini ve yeniden üretildiğini anlamaya çalışmaktır. Bu çerçevede Laclau ve Mouffe’un söyleme ilişkin düşünceleri temel alınmıştır. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum deseni çalışmasıdır. Verilerin toplanmasında amaçlı örneklem stratejilerinden ölçüt örneklem kullanılmıştır. Araştırmanın verilerini, 2010 ile 2020 yılları arasında *Hürriyet* (161 haber) ve *Sözcü* (115 haber) gazetelerinin internet haber portallarında yer alan yazılı haberler oluşturmaktadır. Veriler, içerik analizi tekniği ile ATLAS.ti nitel veri analiz programında analiz edilmiştir. Çalışmanın bulguları, Türkiye yazılı basınında suç ve şiddetle ilişkilendirilen sığınmacıların, medya tarafından kurulan söylemlerle yeniden “failleştirildiğini” göstermektedir. Bu söylemlerin inşasında sayısallaştırma, uyruğa dayalı temsil etme ve “kaçak” söylemi öne çıkmaktadır. Suçla ilişkilendirilen sığınmacılara yönelik “yakalandı”, “yasak”, “sınır dışı etme” ve “mülteci operasyonu” kullanımları ile “fail” söylemi yeniden üretilmektedir. Her iki gazetede sığınmacıları suça sürükleyen koşullar ele alınmamaktadır. Sonuç olarak sığınmacılar hakkında medyada inşa edilen ve yeniden üretilen söylemlerin, hem toplumdaki hegemonyanın sürdürülmesine katkı sağladığı hem de sığınmacıların düzene “tehdit” olarak görülmelerine sebep olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Laclau ve Mouffe, sığınmacılar, söylem, suç, zorunlu göç

ABSTRACT

The main purpose of study is to comprehend how the discourses that associate asylum seekers and refugees with crime and violence are built and reproduced in the Turkish press. Within this framework, Laclau and Mouffe's thoughts regarding discourse were used as base. The study is a case study, which is among the qualitative research designs. Criterion sampling, one of the purposive sampling strategies, was used to collect data. The data of the research consists of the written news on the internet news portals of *Hürriyet* (161 news) and *Sözcü* (115 news) newspapers between 2010 and 2020. The data were analyzed using the content analysis technique within the ATLAS.ti qualitative data analysis program. The findings of the study show that asylum seekers/refugees associated with crime and violence are “criminalized” once more with discourses established by the Turkish press. In the construction of these discourses digitization, representation based on nationality, and the discourse of “illegal” stand out. The discourse of “criminal” is reproduced by the use of such expressions as “caught”, “forbidden”, “deportation” and “refugee operation” for asylum seekers associated with crime. Both of the newspapers do not address the conditions that drive the asylum seekers to commit crime. Consequently, it is thought that the discourses constructed and reproduced in the media about asylum seekers not only contribute to the maintenance of the hegemony in the society and but also cause them to be seen as “threats” to the order.

Keywords: Laclau ve Mouffe, asylum seekers, discourse, crime, forced migration

GİRİŞ

Sığınmacıları, mültecileri ve göçmenleri suçla ilişkilendiren söylemler ve kalıp yargılar sadece günümüz toplumlarında karşılaşılan bir durum değildir. Farklı tarihsel dönemlerde yabancılara karşı olumsuz imgeler ortaya konulmuştur. De Koster ve Reinke (2017, s. 63) göçmenleri “suçlu” olarak gören anlayışı 1517 Mayıs ayında Londra’da meydana gelen olaylara kadar geriye götürür. Bu dönem; Flamanlara, Almanlara ve İtalyan tüccar ve zanaatkârlara karşı yerel ekonomiyi bozdukları ve kadınlar ile kız çocuklarını taciz ettikleri gerekçesiyle şiddetli ayaklanmalara sahne olmuştur. Bazı istatistikler ve yapılan çalışmalar, göç ve suç arasında doğrudan bir ilişki olmadığını gösterse de (Debnath ve Roy, 2013, s. 210; Taştan, Haklı ve Osmanoğlu, 2017, s. 23-24; Tittle ve Paternoster, 1988, s. 324) toplumda bu gruplara karşı üretilen söylem aksi yöndedir. Literatür taramasında sığınmacıların ya da statüsü olmayanların (düzensiz göçmenler) daha güçlü statülere sahip olanlara göre daha fazla suça karıştığı (Engbersen, Van Der Leun ve De Boom, 2007, s. 437-438); düzensiz göçmen işçilerin suçla ilişkili eylemlerde bulunduğu (De Koster ve Reinke, 2017, s. 66) ve mültecilerin kültüre ve ulusal homojenliğe karşı bir tehdit olarak algılandığı görülür (Shechory-Bitton ve Soen, 2016, s. 299). Bu “faillik” durumu ise mültecilerin, yerel toplumla olan kültürel ve dini farklılıkları temel alınarak yerel toplumun kültürüne, yaşam tarzına ve güvenliğine tehdit olacak şekilde medya tarafından inşa edilir (Blažytė, Fréjutė-Rakauskienė ve Pilinkaitė-Sotirovič, 2020, s. 25).

Özneyi söylem içerisinde konumlandıran Laclau ve Mouffe (2017, s. 185)’a göre toplumda var olan grupların tümü politik ve söylemsel süreçlerin bir sonucudur. Özellikle 2011 yılından itibaren Suriye’den; başta Türkiye ve Avrupa olmak üzere dünyaya yayılan göç dalgası ve peşi sıra gelen terör olayları bilhassa Avrupa ülkelerinde sağ partilerin söylem odağı olmuş, göç ile suç arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu dair söylemlerin ve toplumsal önyargıların artmasına neden olmuştur. Bir zamanlar Avrupa’da içinde Türklerin de bulunduğu misafir işçi göçmenlerinin özellikle ikinci kuşak gençlerini suçla ilişkilendiren algının (Engbersen vd., 2007, s. 389) şimdi sayıları 3,9 milyonu bulan sınır ötesi olarak yerinden edilmiş insana “ev sahipliği” yapan Türkiye’de (United Nations High Commissioner for Refugees, 2020, s. 9) “dışarıdan” gelenlere karşı farklı biçimleriyle yeniden üretildiği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın temel sorusu “Türkiye’deki yazılı basında sığınmacıları ve mültecileri suç ve şiddetle ilişkilendiren söylemler nasıl temsil edilmektedir?” olarak ifade edilebilir. Türkiye’de göçmenler hakkındaki görüşler, onları kamu düzenini tehdit eden suçlular olarak gösteren medya imgeleri ile olumsuz olarak inşa edilir (İçduygu, 2012, s. 5). Bu çerçevede çalışmanın temel amacı “ötekinin” yani toplumda suç ve şiddetle ilişkilendirilen sığınmacı ve mülteci grupların, yazılı basın tarafından söylemsel olarak nasıl üretildiğini ve yeniden üretildiğini anlamaya çalışmaktır.

Zorunlu Göç, Sığınmacılar/Mülteciler ve “Faillik” İlişkisi Üzerine

Göç; ekonomik, siyasal, ekolojik ve toplumsal felaketlere neden olacak koşullarla karşı karşıya kalan bireylerin ya da topluluğun kendilerini korumak adına geliştirdiği bir “yaşam stratejisi”dir (Oliver-Smith, 2006). Dünyanın farklı coğrafyalarında meydana gelen savaş, salgın hastalık, doğal afet gibi çeşitli nedenlerle topluca yer değiştirme anlamına gelen ve Soğuk Savaş’ın sona ermesinden bu yana artmakta olan zorunlu göç ise mültecileri, sığınmacıları ve ülke içerisinde yerinden edilen insanları kapsar (Castles, 2003, s. 2; Şirin Öner, 2016, s. 17).

Agamben (2013, s. 158)’e göre mülteciler, “insan ile vatandaş arasındaki sürekliliği koparmak suretiyle modern egemenliğin kurgusunu krize sokan; hakların üstünü örten vatandaş kurgusunun dışında hakları cisimleştirilen ilk ve gerçek insandır”. O’na göre ulus devletlerde ‘tebaa’nın ‘vatandaş’a dönüşmesi, doğumun yani çıplak hayatın egemenliğin taşıyıcısı haline gelmesiyle mümkündür. Yani devletin temelinde yatan şey insan değil insanların çıplak hayatıdır. Vatandaşlığa geçişte hâkim olan düşünce de yalın doğumdur (Agamben, 2013, s. 154-155). Türkiye’deki ulusal mevzuatta da esas olarak vatandaşlık doğumla sağlanır (Türk Vatandaşlığı Kanunu, 2009). Ülkenin iç hukukunda ise mülteciler ve sığınmacılar kendine has bir düzenlemeyle konumlandırılır.¹ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 14. Maddesinde herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma hakkı olduğu açıkça belirtilir. Uygulamada ise ülkelerin çoğu zaman uluslararası koruma mekanizmalarını ulusal menfaatlerinin dışında tuttuğu düşünülmektedir. Vatandaşlığı kültürel aidiyetle ilişkilendiren devletler, göçmenleri marjinalleştiren ve dezavantajlı konuma düşüren ayrımcı politikalar uygulama eğilimindedir (Castles ve Miller, 2008, s. 22).

Göçün, toplumda suçlulukla ilişkili olan demografik geçişlere sebep olduğunu söyleyen bilim insanları bu görüşlerine yönelik farklı argümanlar ileri sürer. Gençlerin ve erkeklerin daha çok suça yöneldikleri gerçeğinden hareketle göç kapsamında hedef toplumdaki erkeklerin ve gençlerin sayısı arttıkça suç oranlarının da artacağı; vasıfsız işlerde çalışan göçmenlerin yoksul olmalarından dolayı işsizlik, yoksulluk ve diğer sosyal sorunlarla yüzleşeceği ve nüfusun istikrarsızlığının sebep olduğu hızlı sosyal değişimin de suç oranlarını arttıracığı ileri sürülen argümanlar arasındadır (Debnath ve Roy, 2013, s. 205). Fakat hakların insanlara sadece vatandaşlık sıfatıyla verildiği ulus devletlerde (Agamben, 2013, s. 153-155) mültecilikle ilgili tüm konular ya polisiye meselelerin bir parçası olarak ya da insan hakları örgütlerinin bir sorunu olarak görülmeye başlanmış (Agamben, 2012; Arendt, 2014, s. 288), sığınmacıların/mültecilerin yaşadıkları sosyal sorunlar ile onları suça sürükleyen

¹ Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ni ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol’ü coğrafi kısıtlama şartı ile kabul etmiş bir ülkedir. Buna göre Türkiye’ye Avrupa ülkeleri dışından mülteciliği sağlayan sebeplerle gelen insanlar, hukuki çerçevede mülteci olarak kabul edilmez (bkz: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), madde 61). Sığınmacı kavramı ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından uluslararası koruma arayan kişi olarak tanımlanır. Bu kişilerin başvurusu, başvurduğu ülke tarafından nihai olarak karara bağlanmamıştır. Buna göre her sığınmacının mülteci olarak tanınmayabileceği ama her mültecinin başlangıçta sığınmacı olduğu belirtilir (UNHCR, 2005, s. 441). Türkiye’de hukuki açıdan ise Avrupa ülkeleri dışından, belirtilen sebeplerle gelenlere statü belirleme işlemleri sonrası ‘şartlı mülteci statüsü’ verilir (bkz: YUKK, madde 62). Özel olarak ise 2011 yılında Suriye’deki iç savaştan kaçarak kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen insanlara acil koruma sağlamak amacıyla geçici koruma statüsü verilmektedir (bkz: YUKK, madde 91).

koşullar göz ardı edilmiştir. “Mülteciler nasıl yeniden sınır dışı edilebilirler?” sorusu etrafında dönen meselede (Arendt, 2014, s. 283) çoğu zaman dışarıdan gelen “yabancılar” uygulanan sınır dışı etme politikaları öne çıkmaktadır.

“Yabancılar” veya göçmenler kültürel kimliği tehdit eden kişiler olarak görülebilmektedir (Faist, 2007, s. 27). Çünkü uluslararası göç etnik farklılığı arttırmakta, bu durum da ulus devlet ve vatandaşlık kavramlarının sorgulanmasına sebep olmaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 22). Özellikle son yıllarda Avrupa’da aşırı sağ siyasetin güçlenmesinde tam da ulusal kimliğe tehdit olarak görülen “yabancılar” karşı söylemin ve tutumun etkisi oldukça önemli bir yere sahiptir (Fasin, 2018, s. 8). 1990’lı yıllarda aşırı sağ grupların başarılı olan söylemleri ve göçü ulusal kimliğe yönelmiş bir tehdit olarak görmeleri konunun siyaset sahnesinin merkezine taşınmasına katkıda bulunur (Castles ve Miller, 2008, s. 17). Atikkan (2014, s. 73) 11 Eylül’den sonra Müslüman göçmenin şiddetle özdeşleştirildiğini belirtir.² Nefret söyleminin yolunu açan 11 Eylül ortamı ve ardından gelen Londra ve Madrid’deki terörist saldırılardan sonra Müslümanlara yönelik söylemler sertleşmiş, (Müslüman) göçmenler uluslararası bir sorun olarak gösterilmeye başlanmış ve göçmenlerin ulusal güvenliği tehdit ettiğine yönelik algı popülerlik kazanmıştır (Atikkan, 2014, s. 161-162; Kaya, 2009, s. 17). Dünyada bu söylemlerin yaygınlaşmasında aşırı sağın etkisi de göz ardı edilemez. Yılmaz (2012, s. 368)’a göre aşırı sağ, göçü yalnızca Avrupa uluslarının geleceği için kültürel bir tehdit olarak sunmakla kalmaz, aynı zamanda göçü siyasi söylemin merkezine taşımayı da başarır. Böylelikle Müslüman göçmenler kültüre dayanan farklı (incompatible) bir kategori olarak kurulmuş ve kültür göçmenlerin varlığını tanımlayıcı bir özellik olarak 1980’lerin ortalarından sonra odak nokta haline gelmiştir. Kültür, toplumlarda gittikçe daha çok siyasallaşmış; ırksal üstünlük ideolojileri yerini kaybettikçe kültürel farklılıklar meselesi dışlayıcı uygulamaların kaynağını oluşturmuştur (Castles ve Miller, 2008, s. 55).

Mültecilik meselesine ulus devlet ve insan hakları perspektifinden bakan, mültecilerin ‘hak-sız’ insanlar olduğunu söyleyen Arendt, suçla ilişkili olaylarla özdeşleştirilen yabancılar farklı bir perspektiften bakar. O’na göre mülteciler için suç işleme insani eşitliği yeniden elde edebilmek için iyi bir fırsat haline gelebilir. Bir suçlu dahi olsa, devletsiz ya da mülteci bir kişi bir başka suçludan daha kötü muamele görmeyecektir, yani kendisine diğer herkes gibi davranılacaktır. Çünkü yasalardan, ancak yasalara karşı gelmiş biri olarak koruma görebilir. Öncesinde hiçbir hakka sahip olmayan ve sınır dışı edilme tehlikesi yaşayan bu kişi işlediği küçük bir suçla tam teşekküllü yurttaş haline gelebilir: “*Meteliksiz bile olsa şimdi bir avukat tutabilir, gardiyanlarından şikayetçi olabilir; bu kez saygıyla dinlenecektir*” (Arendt, 2014, s. 286-287).

Medya ise sığınmacıları ve mültecileri olumsuz algılarla kodlayan siyasi yapıların söylemlerini merkeze taşıyarak toplumda bu algının sağlamlaşmasında geniş çaplı etkiye sahiptir. “Sapkınlığa” geniş yer ayıran medyanın belirli olguları haber yapması kaygı, endişe, panik ve öfke gibi olumsuz

² Faist (2007, s. 21) teröristlerin neden olduğu felaketlerle ilgili “kitlel kültürel fantezilerin” aslında 11 Eylül’den önce de ortada olduğunu fakat 11 Eylül olaylarına söylem düzeyinde siyasetçi ve gazetecilerin verdikleri tepkilerle uluslararası göç ve güvenlik bağının kuvvetlendiğini belirtir.

duyguları üretmesine neden olabilir (Cohen, 2019, s. 74-75). Sığınmacıları ve mültecileri potansiyel “suçlular” ve toplumsal sorunların “faili” olarak gören tutumlar (Kaya, 2009, s. 21) medya tarafından yeniden ve yeniden üretilmektedir.

Laclau ve Mouffe’un Söylem Kuramı, “Ötekiler” ve Medya

Laclau ve Mouffe’a göre toplumda var olan grupların tümü politik ve söylemsel süreçlerin bir sonucudur. *Hegemonya ve Sosyalist Strateji* çalışmasında geliştirdikleri söylem kuramı, toplumsal kimliklerin verili olmadığını aksine ilişkiselsel bir dizi toplumsal eylem tarafından biçimlendirildiğini vurgulamaktadır. Laclau ve Mouffe söylem kuramlarını oluştururken dört farklı kavramdan faydalanmaktadır. İlki bir dizi eklemleyici pratiğin sonucunda meydana gelen ve kimliklerin dönüşümüne neden olan *eklemleme* kategorisi; ikincisi her türlü eklemleme pratiği sonucunda meydana gelen yapılaşmış bütünü oluşturan *söylem* kategorisi; üçüncüsü söylemsel olarak eklemlemiş kimliklerin farklılık konumlarının ortaya çıkmasına neden olan *moment* kategorisi ve son olarak söylemsel olarak eklemlememiş farklılıklar olan *öge* kategorisidir (Laclau ve Mouffe, 2017, s. 169).

Eklemleme kavramı “söylemlerin ve ideolojilerin, önceden belirlenmiş sınıfsal ya da siyasal öneme sahip olmayan öğeleri birbirlerine yakınlaştırarak ve birleştirerek ortaya çıkışına odaklanır” (Purvis ve Hunt, 2014, s. 29). Eklemlemiş söylemsel bütünde ise tüm kimlikler ilişkiseldir. Söylemsel olan ve olmayan pratikler arasındaki ayrımı reddeden Laclau ve Mouffe, bütün söylemsel yapıların maddi karakterde olduğunu ileri sürmektedir (Laclau ve Mouffe, 2017, s. 169-174). Onlar için söylem belirli bir alan içindeki bir anlamlar ağını düzeltme girişimidir (Rear, 2013, s. 6). Özneyi, bir söylemsel yapı içinde konumlandırır ve önemli olanın “insan” öznesinin belli söylemlerde nasıl ortaya çıktığını ya da yasal pratiklerde nasıl cisimleştiğini göstermeye çalışmak olduğunu belirtmektedirler (Laclau ve Mouffe, 2017, s. 185-188).

Türkiye’deki sığınmacıları ve mültecileri suç ve şiddetle ilişkilendirerek “ötekileştiren” söylemlerin medya aracılığı ile oluşturulması bu açıdan onlar hakkındaki genel tutumun şekillenmesinde etkilidir. “Ötekinin” inşası somut tarihsel, ideolojik, ırksal, etnik, ekonomik kökenlere dayandırılabilir yine de onun belirli bir söylem içerisinde inşa edilmesi gerekmektedir. Çünkü söylem nesnelliğin kuruluşunun başlangıç noktasıdır (Laclau, 2018, s. 86). Mouffe (2015, s. 22)’un belirttiği gibi her toplumsal düzen belirli bir hegemonik yapıyı içerir ve toplum bir dizi olumsal/zorunsuz pratiğin gelip geçici bir nitelik taşısa bile düzen kurması sonucunda oluşur. Söylem tam da özneler ve kimliklerin sabit kategorilere dayanmaması nedeniyle başka türlü de kurulabilecek bir gerçekliğin içerisinde nesnelliğin kuruluşuna olanak sağlar. Çünkü söylem içerisindeki hiçbir özne ayrıcalıklı değildir. Söylemin üretimi o sebeple farklılık oyunu içerisindeki öznelerin ilişkiselliği tarafından belirlenir. Sığınmacılara ve mültecilere yönelik inşa edilen söylemler, onların kimliklerinin ayrılmaz birer parçaları olmasından kaynaklanmamakta, aksine belirli bir hegemonik dilin ve pratiklerin sonucunda nesnel hale gelmektedir.

Sığınmacılar ve mülteciler hakkında üretilen kavramlar onları tanımlayan daha büyük bir hegemonik söylemin ve bir dizi kurumsal yapının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sığınmacıları ve mültecileri bir kategori olarak üreten kurum ve söylemler karşılıklı olarak birbirlerini güçlendirir. Çoğu zaman “failin” söylemsel kuruluşu bu nedenle onların kimliklerinin ayrılmaz birer parçası olarak görülen veya onlara atfedilen bir dizi toplumsal yargıyla birlikte mümkün hale gelir. Bu açıdan mülteciler ve sığınmacılar hakkında üretilen ve hegemonik hale gelen söylem, toplumsal alanın “biz” ve “ötekiler” biçiminde iki ana alana bölünmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, toplumsalın ve siyasalın kuruluşunu mümkün hale getiren “biz” ve “öteki” söylemi çoğu zaman toplumsal grupların dışlanmasına neden olur (Mouffe, 2015, s. 65). Mülteciler ve sığınmacılar hakkında inşa edilen ve yeniden üretilen hegemonik söylemler “öteki” üzerinde iktidar kurmanın bir aracı haline gelmektedir.

Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar üzerine yapılan çalışmalarda medyada daha çok “muhtaç” ya da “tehdit” temsillerinin öne çıktığı görülmektedir (Efe, 2019, s. 64; Erdoğan, 2014, s. 37; Onay-Coker, 2019, s. 383; Pandır, 2020, s. 105). Bu “tehdit” söylemi ise sadece Türkiye’de değil dünyanın birçok yerinde aynı tür suçlamalara maruz kalan mülteciler ve sığınmacılar için de geçerlidir (Kreis, 2017, s. 506; Pandır, 2020, s. 103; Shechory-Bitton ve Soen, 2016, s. 299). Foucault (2007, s. 77-78) da söylemin, iktidarın hem bir aracı hem de bir sonucu olduğunu söyler. O’na göre iktidar ve bilgi birbirlerine söylem içinde eklemlenir. Söylem, iktidarı harekete geçirir, üretir ve güçlendirir ama aynı zamanda da yıpratır ve zayıflatır. Özne ve iktidar arasında kopmaz bir bağ olduğunu düşünen Foucault’ya göre iktidar ise sadece kurumsal ilişkiler çerçevesinde özneyi denetim altına alan bir yapı olmayıp gündelik yaşama, öznenin zihnine ve hareketlerine de etki eden bir kurumdur (Foucault, 2007, s. 72; Özmakas, 2012). İktidar her yerdedir (Foucault, 2007, s. 72). Bu yüzden, söylemin kendisi bir iktidardır ve söylem bu iktidarı bilginin üretilmesi ile yaratır (Sancar Üşür, 1997, s. 107). “Dışlama” ve “yasak” ise söylem üretiminin en bilinen yoludur (Sancar Üşür, 1997, s. 98).

Bu çalışma, suç ve şiddetle ilişkilendirilen sığınmacıların ve mültecilerin belirli bir söylemsel yapı içerisinde konumlandırıldığı (Laclau ve Mouffe, 2017, s. 185) gerçeğinden yola çıkmıştır. Laclau ve Mouffe’un belirttiği gibi inşa edilen ve yeniden üretilen söylemler aslında toplumun hegemonik düzeninin bir yansımasıdır. Böylelikle oluşan söylem, içerisinde güç ilişkilerini barındırarak toplumdaki sığınmacıları olumsuzlayan “biz” ve “ötekiler”i üretir. Bu “biz” ve “ötekiler” toplumsal ilişkileri kurandır. Bu çalışmada suç ve şiddetle ilişkilendirilen sığınmacıların söylemsel olarak nasıl kurulduğu ve sonrasında inşa edilen bu söylemin, hegemonik düzeni yansıtarak gazetelerde nasıl yeniden üretildiği anlaşılmaya çalışılacaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Çalışmanın temel sorusu “Türkiye’deki yazılı basında sığınmacıları ve mültecileri suç ve şiddetle ilişkilendiren söylemler nasıl temsil edilmektedir?” olarak ifade edilir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden olan durum deseni (Creswell, 2018, s. 97) çalışmasıdır. Veri toplama araçlarını yazılı gazete haberleri (dokümanlar) oluşturmaktadır. Gazetelerdeki haberler 2010-2020 yılları arasındaki

zaman dilimi ile sınırlandırılmıştır. Konu bağlamında sığınmacıları ve mültecileri suç ve şiddet odağında konu alan gazete haberleri araştırmaya dâhil edilmiştir. Elde edilen veriler nitel içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir.

Araştırmacının Amacı

Çalışmanın temel amacı sığınmacıları ve mültecileri suç ve şiddetle ilişkilendiren yazılı haberlerde, söylemin nasıl inşa edildiğini ve yeniden üretildiğini anlamaya çalışmaktır. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır:

1. *Hürriyet*'te ve *Sözcü*'de sığınmacıları ve mültecileri suç ve şiddetle ilişkilendiren haberlerde söylemler nasıl inşa edilmektedir?
2. *Hürriyet*'te ve *Sözcü*'de sığınmacıları ve mültecileri suç ve şiddetle ilişkilendiren haberlerde söylemler nasıl yeniden üretilmektedir?
3. *Hürriyet*'te ve *Sözcü*'de sığınmacıları ve mültecileri suç ve şiddetle ilişkilendiren söylemler nasıl farklılaşmaktadır/benzeşmektedir?

Araştırmanın Verileri

Araştırmanın verilerini *Hürriyet* ve *Sözcü* gazetelerinde 1 Ocak 2010 ve 1 Kasım 2020 tarihleri arasında “sığınmacı” ve “mülteci” anahtar kelimeleri ile taranan gazete haberleri oluşturmaktadır.³ Araştırmanın yapıldığı dönem içerisinde gazete tirajları en yüksek olan ilk iki gazete (sırasıyla *Sözcü* ve *Hürriyet*) araştırma kapsamına alınmıştır. Veriler, gazetelerin internet haber portallarından toplanmıştır. Fakat *Sözcü* gazetesinin internet haber portalında 2017 yılı öncesindeki e-arşivlere erişilememiştir. Önceki yıllara erişebilmek için taramaya Google arama motorunun “Haberler” sekmesi üzerinden devam edilmiştir. *Hürriyet* gazetesinde sığınmacı anahtar kelimesi ile 3.934; mülteci anahtar kelimesi ile 9.731 haber taranmıştır. *Sözcü* gazetesindeki e-arşivlerin tamamına erişilemediği için toplamda taranan haber sayısı bilinmemektedir.

Amaçlı örneklem stratejilerinden ölçüt örneklemin kullanıldığı çalışmada (Patton, 2018, s. 243) sığınmacıları ve mültecileri suç ve şiddetle ilişkilendiren haberler araştırma kapsamına alınmıştır. Bu çerçevede *Hürriyet*'e ait 161 ve *Sözcü*'ye ait 115 haber araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.⁴ Araştırmada analize dâhil edilecek haberler seçilirken haber başlıkları dikkate alınmıştır. Elde edilen haberler, yıllarına ve kategorilerine (yerel, dünya ve gündem) göre düzenlenmiştir. Köşe yazıları ve haber görselleri analize dâhil edilmemiştir. Veri toplama ve analiz süreci Eylül 2020-Aralık 2020 tarihleri arasında tamamlanmıştır. *Sözcü*'nün yıllara göre anahtar kelimelerle taranacak e-arşiv sistemi olmaması nedeniyle detaylı bir tarama yapılamaması bu araştırmanın sınırlılığıdır.

³ Çalışmanın verileri toplanırken sığınmacı ve mülteci anahtar kelimeleri kullanılmış olmasına rağmen verilerin analizinde suç ve şiddetle ilişkilendirilen mültecilere (tanım için bkz: YUKK, madde 61) rastlanmamıştır. Bu yüzden çalışmanın bulguları ele alınırken sadece sığınmacı kavramı kullanılacaktır.

⁴ *Hürriyet*'te haberler; yerel (75 haber); gündem (37 haber) ve dünya (49 haber) haberleri; *Sözcü*'de ise günün içinden (8 haber); gündem (93 haber) ve dünya (14 haber) haberleri olmak üzere dağılım göstermektedir.

Verilerin Analizi

Çalışmanın analiz sürecinde bilgisayar destekli ATLAS.ti nitel veri analiz programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde söylemlerin görünen anlamlarının ötesindeki gerçekleri ortaya çıkarmayı amaçlayan nitel içerik analizi kullanılmıştır (Demirci ve Köseli, 2017, s. 360; Neuman, 2014, s. 371). Temalar, tümdengelimsel bir şekilde araştırmanın en başında belirlenmiştir. Araştırmanın kodlama süreci ise tümevarımsal bir şekilde Neuman (2014, s. 481-484)'ın açık, eksen ve seçici kodlamalarına göre yapılmıştır. Araştırmacılar tarafından verilerin okuması yapılarak ilk kodlaması (açık kodlama) gerçekleştirilmiştir. Verilerin üzerinden tekrar geçilerek ilk kodlar gözden geçirilmiş ve birbirleriyle ilişkili kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuştur (eksen kodlama). Son aşamada (seçici kodlama), çalışmanın başında belirlenen temalar (söylemin inşası ve söylemin yeniden üretimi) kategorilerle ayrıntılandırılmış, oluşturulan kategoriler temalara yerleştirilmiştir (Bilgin, 2014, s. 14).

Nitel araştırmalarda yapılan analizin güvenilirliğini sağlamak adına bazı yollar bulunmaktadır. Bu çalışmanın güvenilirliğini oluşturan bakış, araştırmacılar dışında biri olan uzman görüşüdür (Creswell ve Miller, 2000, s. 129). Araştırmacılar tarafından temalar, kategoriler ve kodlar belirlendikten sonra alanda uzman bir araştırmacıdan kodların uygunluğunu kontrol etmesi ve araştırmacıların algısını genişletmek için veriler üzerinde yorumlama yapması istenmiştir (Glesne, 2015, s. 293). Bu dışarıdan bakış çalışma süreci boyunca kullanılmıştır. Uzmardan gelen kodlara, kategorilere ve temalara yönelik geri bildirimlerle araştırmanın güvenilirliği artırılmıştır (Creswell ve Miller, 2000, s. 129).

Yapılan içerik analizinde Hürriyet'ten elde edilen on beş kod, altı kategori altında; Sözcü gazetesinden elde edilen on üç kod, beş kategori altında gruplandırılmıştır. Söylemin inşası temasında yer alan kategoriler yapılan analiz sonucuna göre her iki gazete için aynı olarak belirlenmiştir. Bunlar: a) *“ötekinin temsili”*, b) *kimlik inşası* ve c) *şiddetin özneleri*'dir. Hürriyet'te söylemin yeniden üretimi temasında yer alan kategoriler; a) *umudun suça dönüşmesi*, b) *yakalandı-gözaltına alındı!* ve c) *bir ceza olarak sınır dışı etme*'dir. Sözcü'de ise söylemin yeniden üretimi temasında yer alan kategoriler; a) *yakalandı-gözaltına alındı!* ve b) *kamu düzenine “tehdit” (mi?)* olarak gruplandırılmıştır. Çalışmanın temaları ve kategorileri bulgular bölümünde görsel olarak (Şekil 1, Şekil 2, Şekil 3 ve Şekil 4) gösterilmektedir.

BULGULAR

Hürriyet

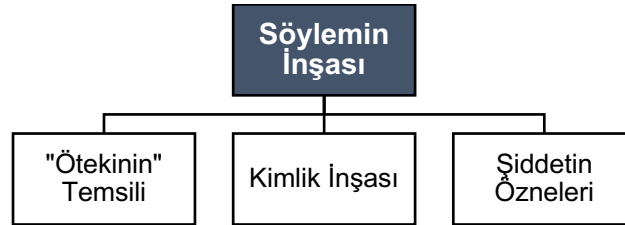
Hürriyet'in haber başlıklarında sığınmacıları “fail” olarak gösteren bir söylem inşa edilir.⁵ Haber başlıklarında en çok kullanılan kavramlar sırasıyla “yakalandı”, “mülteci” “kaçak” ve Suriyeli'dir.

⁵ *Hürriyet*'te sığınmacıları suç ve şiddetle ilişkilendiren ve analize dâhil edilen örnek haber başlıklarından bazıları şu şekildedir: “Zabıtan Suriyeli operasyonu” (13.08.2015, Hürriyet Yerel); “PKK'lı sanıldı, Suriyeli sığınmacı çıktı” (21.08.2015, Hürriyet Gündem); “Çanakkale’de 246 sığınmacı yakalandı” (14.01.2016, Hürriyet Yerel); “Mahkeme ‘hurdalıkta yaşayan’ Suriyeli hırsızı ilanla arıyor” (28.05.2016, Hürriyet Gündem); “Korkunç iddia: Afgan mülteci üst düzey AB görevlisinin kızına tecavüz edip öldürdü” (05.12.2016, Hürriyet Dünya); “Cezaevinde yatanların üçte biri yabancı

Haber içeriklerinde Avrupa’da aşırı sağ partilerin, sığınmacılara ve mültecilere karşı olumsuz tutumlarını içeren haberlere rastlanmıştır. Avrupa’da tutuklanan mültecilere ilişkin haberler gazetede ağırlıklı olarak yer bulmaktadır. Yapılan tarama esnasında, *Hürriyet*’te sığınmacılarla ilgili daha çok ekonomik temelli haberlerin öne çıktığı (özellikle Suriyeli sığınmacılara yönelik ekonomik harcamalara ilişkin haberler) ve sığınmacılara yönelik şiddet ve suç söylemlerini içeren haberlerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Gazetede güvenlik temelli konular öne çıkmaktadır. Yapılan kelime bulutu analizine göre sırasıyla “yakalandı” (374), “Suriyeli” (217), “kaçak” (166), “güvenlik” (157) ve “polis” (112) en çok kullanılan kavramlardır. Elde edilen tema ve kategoriler Şekil 1 ve 2’de gösterilmektedir.

***Hürriyet*’te Söylemin İnşası**

Şekil 1. *Hürriyet*’te Söylemin İnşası Teması ve Kategorileri

Hürriyet gazetesinde sığınmacıları suç ve şiddetle ilişkilendiren haberlerin içeriklerinden ziyade haber başlıklarının söylemi oluşturmada daha belirleyici olduğu görülmektedir. Gazetede “ötekinin” temsili; sığınmacıların ve mültecilerin sürüklendikleri suç türleri ve “kaçak” temsili ağırlıklı olduğu haberler üzerinden kurgulanmaktadır. Malvarlığına yönelik (hırsızlık, gasp), uluslararası suçlar (göçmen kaçakçılığı), topluma karşı (dilencilik, fuhuş, uyuşturucu bulundurma/ticareti, yasa dışı gıda üretimi), cinsel dokunulmazlığa karşı (tecavüz, çocuğa yönelik cinsel istismar) ve kişilere karşı (cinayet, yaralama) işlenen suçlar sığınmacıların “fail” olarak yer bulduğu suç türleri arasındadır.⁶ Kişilere karşı işlenen suçlar gazetede en fazla kodlanan (28) suç türüdür. Bu suç türünün daha çok sığınmacı grupların arasında işlendiği görülmektedir. Cinsel dokunulmazlığa karşı suç işleyenler ise çoğunlukla dünya gündeminde yer almaktadır.⁷ *Hürriyet*’te yerel ve gündem haberlerinde öne çıkan “kaçak” kavramı sığınmacı grupları tanımlarken en çok kullanılan kavramlardandır. “Kaçak” haberlerinde, haberin içeriğinin başlığı yansıtacak şekilde kurgulandığı görülür. “Yasadışı” yollarla ülkeye girmek ya da ülkeden ayrılmak isteyen sığınmacılar üzerinden şekillenen ve hem haber başlıklarında hem de içerikte yer verilen bu söylem daha çok yerel haberlerde görülmektedir.

kökenli” (03.07.2017, *Hürriyet Dünya*); “Suç işleyen kendini sınır dışında bulur” (05.07.2017, *Hürriyet Gündem*); “Suriyeli sığınmacılar için çalışan engelliye, Suriyeli çocuklardan gasp” (04.10.2017, *Hürriyet Yerel*); “Otomobil çalmaya çalışan 3 İranlıya tutuklama” (26.09.2018, *Hürriyet Yerel*); “Yeter yapma’ dedikçe acımasızca saptı” (02.08.2019, *Hürriyet Dünya*).

⁶ Araştırmacılar tarafından suç türlerinin gruplandırılmasında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu temel alınmıştır.

⁷ “Bir pedofilleri eksikti” (20.03.2016, *Hürriyet/Dünya*); “Bochum’daki tecavüz zanlısı da mülteci çıktı” (06.12.2016, *Hürriyet Dünya*); “İranlı sığınmacı cinayetten tutuklandı” (05.09.2017, *Hürriyet Yerel*).

Hürriyet'te sığınmacıları suç ve şiddetle ilişkilendiren haberlerde *kimlik inşası*; uyuğu dayalı temsil, statüye dayalı temsil ve sayısallaştırma üzerinden kurulmaktadır. Uyuğu dayalı temsil olarak "Suriyeli", "Afgan", "İranlı" kullanımı hem haber başlıklarında hem de içerikte yer bulur. Özellikle 2016 ve 2017 yıllarındaki haberlerin başlıklarında uyuğu dayalı temsilin daha fazla olduğu görülmektedir. Uyuğu dayalı temsilde yerel ve gündem haberlerinde "Suriyeli" kullanımı öne çıkar ("Suriyeliler", Türkiye'de en fazla sayıya sahip sığınmacı grubunu oluşturdukları için [UNHCR, 2020]). Sığınmacı, mülteci ve göçmen kavramlarının kullanımını kapsayan statüye dayalı temsil ise yakalanan ya da gözaltına alınan sığınmacıları temsil ederken kullanılmaktadır.⁸ Bu kimlikler ise sayısallaştırma ile inşa edilir. Haber başlıklarında ve içeriklerde yer alan ve "kaçak" olarak yakalanan sığınmacıları temsil ederken "ötekinin" sayısallaştırma ile kurulduğu görülmektedir.⁹

Hürriyet'te *şiddetin özneleri*; sığınmacı gruplar arasındaki şiddet, kollukla karşılıklı ilişkiler/çatışmalar ve şiddete karşı şiddetin yer bulduğu haberler üzerinden inşa edilir. Mağdurun da failin de sığınmacı olduğu gruplar içerisindeki şiddet bu kategori içerisinde en fazla alıntılanan (17) koddur. Burada sığınmacı ve mülteci gruplar içerisinde meydana gelen kavgalar ve grupların birbirlerine karşı işledikleri suçlar yer almaktadır. Bu söylemler ise daha çok uyuğu dayalı temsil yoluyla inşa edilmiştir.¹⁰ Kollukla karşı karşıya gelen sığınmacı grupların birbirleriyle çatışmasına da haberlerde yer verilmiştir. Polisle karşılıklı çatışmaya giren sığınmacıların yer aldığı haberler ise çoğunlukla dünya haberlerinde kendine yer bulmaktadır.¹¹ Haberlerin içeriklerinde şiddetin "faili" olarak görülen sığınmacı gruplara, yerel toplum tarafından yine şiddetle karşılık verildiği görülmektedir.¹² Dünya kategorisinde yer alan haberlerin şiddetin özneleri olarak "yabancıları" hedef aldığı ve kamusal alanda bir tehdit algısı oluşturulmasına zemin hazırladığı görülür.¹³ Fakat "yabancılarla" birlikte suç oranlarının artmasının doğrudan ilişkili olmadığına dair az sayıda olsa da haber demeçlerine ve verilere rastlanmaktadır.¹⁴

⁸ "İzmir'de dev operasyon! Gemide 276 sığınmacı yakalandı" (07.07.2020, *Hürriyet Gündem*).

⁹ "Çanakkale'de 423 kaçak yakalandı" (17.09.2015, *Hürriyet Yerel*); "Erzincan'da Afgan uyruklu 127 sığınmacı yakalandı" (13.10.2017, *Hürriyet Yerel*); "Ege Denizi'nde 9 ayda 36 bin 600 kaçak göçmen yakalandı" (03.10.2019, *Hürriyet Gündem*).

¹⁰ "Midilli'nin Moria sığınmacı kampında 19, 20 ve 24 yaşlarında 3 Cezayirli göçmen, bir Faslı göçmene cinsel saldırıda bulundu" (11.10.2016, *Hürriyet Dünya*).

¹¹ "İtalya'da mülteciler polisle çatıştı" (02.08.2011, *Hürriyet Dünya*); "Sığınmacılar polis zoruyla tahliye edildi" (23.10.2015, *Hürriyet Dünya*).

¹² "Samsun'da parkta para gösterme bahanesiyle 15 yaşındaki kız çocuğuna elle tacizde bulunduğu iddia edilen Iraklı mülteciye vatandaşlar tarafından meydan dayağı atıldı" (26.09.2015, *Hürriyet Gündem*); "Almanya'nın Köln kentinde yılbaşı gecesi yaşanan taciz ve gasp olayları nedeniyle sığınmacılara yönelik artan tepkiler saldırıya dönüştü" (11.01.2016, *Hürriyet Dünya*).

¹³ "Cezaevinde yatanların üçte biri yabancı kökenli" (03.07.2017, *Dünya*); "Fransa'da tutuklu sığınmacı çocukların sayısı yüzde 70 arttı" (04.07.2018, *Hürriyet Dünya*).

¹⁴ "Suriyelilerin Türkiye'de işlenen toplam suçlara oranı Türkiye'deki toplam nüfusları göz önünde bulundurulduğunda ülkemiz genel suçlarına göre oldukça azdır. Suriyelilerin karıştıkları olayların Türkiye'deki toplam asayiş olaylarına oranı 2014-2017 arasında yıllık ortalama yüzde 1.32'dir. Dilencilikten yakalananlardan bazılarının Suriyeli kılığına girmiş şahıslardan oluştuğu da anlaşılmıştır" (İçişleri Bakanlığı, 05.07.2017, *Hürriyet Gündem*).

Hürriyet'te Söylemin Yeniden Üretimi

Şekil 2. Hürriyet'te Söylemin Yeniden Üretimi Teması ve Kategorileri

Hürriyet'te sığınmacıları suç ve şiddetle ilişkilendiren söylemlerin yeniden üretiminde *umut yolculuğuna* çıkanların yolculuk esnasında ya da öncesinde kolluk tarafından yakalanmalarına dair haberler en sık kodlananlar (42) arasındadır. Yasa dışı yollarla Türkiye'den Yunanistan'a geçmek isteyen sığınmacılar *Hürriyet'te* bir güvenlik meselesi olarak ele alınmıştır. Haber başlıklarında ve içerikte umut yolcuları sayısallaştırılarak ve uyuşuk dayalı temsil edilerek verilir.¹⁵ 2016 yılında sayıca fazla olan bu haberler ağırlıklı olarak yerel haberlerde yer alır. "Umut yolcularına" ilişkin haberlerde sığınmacılara ilişkin söylem "yakalandı" şeklinde yeniden üretilmektedir.

Hürriyet'te yakalandı-gözaltına alındı! kullanımı kolluk tarafından yakalanan "kaçaklar", mülteci operasyonları ve sığınmacıları terörizmle ilişkilendiren haberler üzerinden yeniden üretilir. Yakalanan ya da gözaltına alınan sığınmacılara ve mültecilere ilişkin haberler bu kategori içerisinde sıklıkla (79) kodlanmıştır. Yasadışı yollarla yurt dışına gitmek isteyen "umut yolcularının" yer aldığı bu haberlerde "kaçaklar" kolluk tarafından "yakalanmakta" ve haber başlıkları ile içeriğe bu şekilde yansıtılmaktadır. Bu söylem "kaçak" haberlerinde sığınmacıları sayısallaştırarak kendini gösterir. *Hürriyet'te* "mülteci operasyonu" başlıklı haberler sığınmacıları doğrudan suçla ilişkilendirir ve "tehlike" söylemini yeniden üretir.¹⁶ *Yakalandı-gözaltına alındı!* kullanımının bir diğer kullanıldığı yer sığınmacıları terörizmle ilişkilendiren haberlerdir. Bu haberlerde Suriyeli sığınmacıların öne çıktığı görülür.¹⁷

Hürriyet'te suç işleyen sığınmacıların sınır dışı edileceğine dair haberler "fail" söyleminin gazetede yeniden üretildiği haberler arasındadır. *Bir ceza olarak ülkeden sınır dışı etme* özellikle Avrupa'da suç işleyen mültecilere yönelik haberlerde görülmektedir.¹⁸ Böylelikle "fail" sığınmacılara yönelik yaptırım olarak yasaklamanın öne çıktığı görülür. Sınır dışı etmeye ek olarak suç işleyen mültecilerin

¹⁵ "Muğla'nın Bodrum İlçesi açıklarında, umut yolculuğuna çıkan Pakistan uyruklu 51 mülteci, lastik bot içinde Sahil Güvenlik ekiplerince yakalandı" (29.07.2016, *Hürriyet Yerel*).

¹⁶ "Zabıtanın Suriyeli operasyonu" (13.08.2015, *Hürriyet Yerel*); "Bodrum'da mülteci operasyonu" (19.02.2016, *Hürriyet Yerel*).

¹⁷ "PKK'lı sanıldı; Suriyeli sığınmacı çıktı: "Samsun'da gezmeye gittiği mahallede PKK'lı terörist sanılan bir kişi vatandaşlar tarafından etkisiz hale getirilip jandarmaya teslim edildi. Jandarma yaptığı soruşturmada şüphelinin Suriyeli sığınmacı olduğunu belirleyip serbest bıraktı" (21.08.2015, *Hürriyet Gündem*).

¹⁸ "Almanya suç işleyen mültecileri kolayca sınır dışı etmeye hazırlanıyor. Almanya, Suriye'ye gönderemeyeceği suçlu mültecileri Türkiye'ye göndermeyi planlıyor" (01.02.2016, *Hürriyet Dünya*).

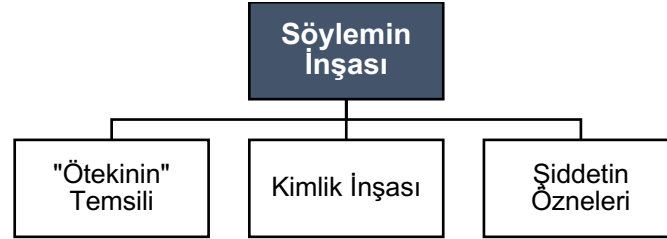
statülerini kaybedeceklerine yönelik politika uygulamaları haber başlıklarında öne çıkmaktadır.¹⁹ Gazetede sığınmacıları sınır dışı etmeye yönelik haberlere herhangi bir eleştiri getirilmemektedir.

Sözcü

Sözcü'de haber başlıklarında sığınmacıları "fail" olarak temsil eden bir söylem inşa edilir.²⁰ Haber başlıklarında en çok kullanılan kavramlar sırasıyla "Suriyeli", "yakalandı" ve "sığınmacı"dır. Fakat, sığınmacıları suçla ilişkilendiren haberlerde içerikleri eksik yansıtan başlıklar görülmektedir.²¹ *Sözcü*'de yapılan kelime bulutu analizine göre "Suriyeli" (350), "Afgan" (144), "polis" (138), "yakalandı" (130) ve "kaçak" (96) en fazla kullanılan kavramlar arasındadır. Gazetede haber içerikleri geniş bir perspektifle ele alınmaktadır. Sığınmacıları haber başlıklarında "fail" olarak temsil eden haberlere rastlanmakla beraber toplumdaki sosyal sorunları (ikinci eşler, kadın ticareti gibi) ele alan haber metinleri de vardır. Elde edilen tema ve kategoriler Şekil 3 ve 4'te gösterilmektedir.

Sözcü'de Söylemin İnşası

Şekil 3. *Sözcü*'de Söylemin İnşası Teması ve Kategorileri

Sözcü'de "ötekinin" temsili sığınmacıların sürüklendikleri suçlar üzerinden inşa edilir. Bunlar içerisinde kişilere karşı (öldürme, yaralama); topluma karşı (dilencilik, fuhuş, yasa dışı işletmeler, belgede sahtecilik); cinsel dokunulmazlığa karşı (cinsel istismar, taciz); malvarlığına yönelik (hırsızlık, gasp) ve uluslararası suçlar (göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti) yer alır. Kişilere karşı işlenen suçlar en fazla alıntılanan (25) koddur. Bu suç türü, daha çok sığınmacı gruplarının kendi içerisinde meydana gelir.²² Yasadışı olarak ülkelere giriş yapan ya da ülkelerde yasa dışı olarak yaşayan düzensiz göçmenlere yönelik kullanılan "kaçak" kavramı haber başlıklarında yer almamakla birlikte yer yer içerikte kullanılmaktadır.

¹⁹ "Suç işleyen mülteci statüsünü kaybedecek" (01.11.2017, Hürriyet Dünya).

²⁰ *Sözcü*'de sığınmacıları ve mültecileri suç ve şiddetle ilişkilendiren ve analize dâhil edilen örnek haber başlıklarından bazıları şu şekildedir: "Mülteciler ortalığı birbirine kattı" (27.03.2013, *Sözcü* Günün İçinden); "5.6 milyar dolarlık 'çıplak ayaklar'" (11.05.2015, *Sözcü* Gündem); "Almanya'yı şoke eden cinayetin şüpheli Afgan mülteci çıktı" (5.12.2016, *Sözcü* Dünya); "Misafirler (!) suç makinesi gibi" (15.05.2016, *Sözcü* Gündem); "Sığınmacıların karıştığı suç olayları 5 bini aştı" (30.01.2016, *Sözcü* Dünya); "Mersin'de gürültü cinayeti! Failler Suriyeli..." (15.05.2017, *Sözcü* Gündem); "Mahalleli ile kavga eden Suriyeliler tahliye ediliyor" (18.04.2017, *Sözcü* Gündem); "Cezaevinde ilk sırada Suriyeliler var" (20.11.2018, *Sözcü* Gündem); "Mülteci kaçakçılığını Afgan ve Suriyeli çeteler yönetiyor" (03.11.2019, *Sözcü* Gündem); "Beyoğlu'nda Filistinli Suriyeliyi bıçakladı" (03.12.2019, *Sözcü* Gündem); "İzmir'de bir gemide 276 sığınmacı yakalandı" (07.07.2020, *Sözcü* Gündem).

²¹ "Cezaevinde de ilk sırada Suriyeliler var" (20.11.2018, *Sözcü* Gündem) haber başlığının içeriği "Cezaevinde bulunan yabancı ülke vatandaşlarının yüzde 40'ını Suriyeliler oluşturdu" şeklindedir.

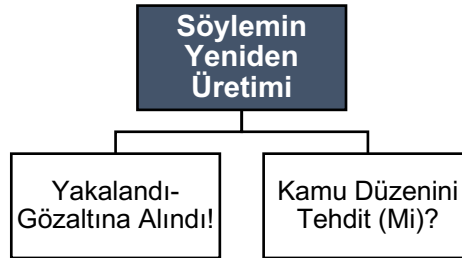
²² "Afgan ile Suriyeli grup arasında bıçaklı kavga: 3 yaralı" (08.02.2019, *Sözcü* Gündem); Beyoğlu'nda Filistinli Suriyeliyi bıçakladı" (03.12.2019, *Sözcü* Gündem); "4 Suriyeli Iraklı emlakçıyı parası için öldürmekten gözaltında" (16.12.2016, *Sözcü* Gündem).

Gazetede *kimlik inşası* hem haber başlıklarında hem de içerikte yer bulan uyuğa dayalı temsil, statüye dayalı temsil ve sayısallaştırma üzerinden kurulur. Uyuğa dayalı temsil, kimlik inşasında en fazla alıntılanan (85) koddur.²³ “Suriyeli” kullanımı gazetede en çok kullanılan söylemdir. Statüye dayalı temsil ise kullanım açısından az olmakla birlikte (21) yasa dışı geçiş sırasında yakalanan insanları temsil etmek için “kaçak” kavramı yerine tercih edilir.²⁴ Bu haberler ise sayısallaştırılarak inşa edilir.

Sözcü’de şiddetin özneleri; sığınmacı gruplar arasındaki şiddet, yerel halk ile sığınmacılar arasındaki şiddete karşı şiddet ve kollukla karşılıklı ilişkiler/çatışmaların yer bulduğu haberler üzerinden inşa edilmektedir. Sığınmacı grupların kendi içerisinde meydana gelen şiddet haberleri bu kategori içerisinde en fazla alıntılanan (22) koddur. Sığınmacıların “fail” ve aynı zamanda mağdur olduğu bu haberlerde gruplar içerisinde meydana gelen çatışmalar ve kişilere karşı işlenen suçlar öne çıkmaktadır. Haberlerin içeriğinde sığınmacılar tarafından işlenen suçlara yönelik yerel halkın da tepki olarak yine şiddetle karşılık verdiği görülür.²⁵ Kollukla ilişkiler/çatışmalar, sığınmacıların kolluğa karşı gösterdiği şiddet tepkileri olarak haberlerde yer bulurken, kolluk tarafından sığınmacılara karşı gösterilen tepkiler de yer almaktadır.²⁶ Haberlerde, şiddetin özneleri sığınmacılar olmakla birlikte haber içeriklerinde yerel halkla sığınmacılar arasındaki toplumsal gerginlikler ön plana çıkmaktadır.²⁷

Sözcü’de Söylemin Yeniden Üretimi

Şekil 4. Sözcü’de Söylemin Yeniden Üretimi Teması ve Kategorileri

²³ “Suriyeli mülteciler polisi taşıdı” (28.10.2012, Sözcü Gündem); “Zabıta, Suriyeli dilencilere dokunamıyor” (20.05.2014, Sözcü Gündem); “Bodrum’da 19 Pakistanlı sığınmacı yakalandı” (21.02.2016, Sözcü Gündem).

²⁴ “İzmir’de bir gemide 276 sığınmacı yakalandı” (17.7.2020, Sözcü Gündem); “Çanakkale’de 246 sığınmacı yakalandı” (14.01.2016, Sözcü Gündem); “1.5 ayda 6 bin 600 sığınmacı yakalandı” (24.02.2016, Sözcü Gündem).

²⁵ “Suriyelilere yönelik tepki, geçen pazartesi günü Ünalı Mahallesi’nde oturan Hıdır Çalar’ın, evinden çıkmasını istediği Suriyeli kiracısı ve beraberindekiler tarafından bıçaklanarak öldürülmesi ile tırmandı. Polisin biber gazı ve basınçlı suyla müdahalesi ile son bulan gerginlik, dün öğle saatlerinde yeniden alevlendi ve Ünalı Mahallesi’nde Suriyelileri istemediğini söyleyen bazı kişiler, sokakta geçen 2 Suriyeliyi dövdü, sığınmacılara ait işyerlerini tahrip etmeye kalkıştı” (13.08.2014, Sözcü Gündem).

²⁶ “Hatay ve Kahramanmaraş’taki Suriyeli sığınmacılar ile polis bir kez daha karşı karşıya geldi. Tüm ihtiyaçları Türkiye tarafından karşılanan Suriyeli sığınmacılar, Kahramanmaraş’ta kendilerine yardımların ulaştırılmadığını iddia ederek polisi taşıdı” (28.10.2012, Sözcü Gündem); “İsveç’in Västervik Belediyesi’ndeki sığınmacı kampındaki kavga ve kampta tahribat yapıldığı ihbarı üzerine olay yerine giden polis bir sığınmacıyı silahla vurdu” (29.08.2016, Sözcü Gündem).

²⁷ “Ülkelerindeki iç karışıklıktan kaçıp geldikleri Adana’da bir yıldır kiraladıkları evde ailesiyle oturan Suriyeli 19 yaşındaki A.T.’nin aynı sokaktaki N.D. adlı kadına tacizde bulunduğu iddiası, mahalleliyi ayağa kaldırdı. Öfkeli gruptan bir kişi, 20 Suriyeli’nin yaşadığı eve pompalı tüfekte ateş etti” (04.09.2013, Sözcü Gündem); “Suriyeli Türk kıza saldırdı... İlçe ayağa kalktı!” (18.06.2019, Sözcü Gündem).

Sözcü'de *yakalandı-gözüaltına alındı* kullanımı yasa dışı geçişle Avrupa'ya gitmek isteyen sığınmacılar üzerinden yeniden üretilmektedir. Yasa dışı yollarla yurt dışına gitmek isteyen "umut yolcularının" yer aldığı haberlerde sığınmacılar kolluk tarafından "yakalanmakta" ve haber başlıkları ile içeriğe bu şekilde yansıtılmaktadır. Bu söylem sayısallaştırma ile kurulur.²⁸ Yasa dışı yollarla Türkiye'ye gelen ya da Avrupa'ya giden düzensiz göçmenlerin yer aldığı bu haberlerde Türkiye'nin göç politikasına değinen/eleştiren haber içerikleri de vardır.²⁹

Sözcü, haber içeriklerinde yer yer sığınmacıları kamu düzeni için bir "tehdit" olarak göstererek hem haber başlıklarında hem de haber içeriklerinde söylemi yeniden üretir.³⁰ Sığınmacılar sadece suç ve şiddetin değil sosyal sorunların da "faili" olarak görülürler.³¹ Yine de *Sözcü*'de sığınmacıların *kamu düzeni için bir tehdit olup olmadığı* dikotomiler şeklinde karşılık bulur. Olumsuz söylemler yer almasına rağmen bir yandan sığınmacıların olumsuz yaşam koşullarına değinilmekte³²; bir yandan da söylemlerin arkasındaki gerçekleri açığa çıkarmada kullanılan verilerin haber içeriklerinde yer aldığı görülmektedir.³³

TARTIŞMA

Hürriyet'te ve *Sözcü*'de Söylemin İnşası

Gazetelerde söylemin inşasında "kaçak" kullanımının (*Hürriyet*'te *Sözcü*'ye kıyasla daha fazla olmak üzere) sığınmacıları temsil ederken öne çıktığı görülmektedir. Mültecilere dair haber metnlerinin incelendiği bir çalışmada da retorik açısından "kaçak" kavramı en çok tekrarlanan kavramdır (Kolukırcık, 2009, s. 10). Göç literatüründe statüler üzerinden ele alınan bir meselenin medyada "kaçak" şeklinde söylemsel olarak inşa edilmesi, hem sığınmacıları "failleştirmekte" hem de statülerini ve her şeyden önce insan oldukları gerçeğini göz ardı etmektedir.

Gazetelerde sığınmacılara yönelik statüye dayalı temsil (mülteci, sığınmacı kullanımı) kullanılsa bile *kimlik inşasında* tutarlı bir söylem inşa edilmediği, bununla birlikte uyruğa dayalı temsilin kullanımının ("Suriyeli", "Afgan" kullanımı gibi) öne çıktığı görülmektedir. Bu tutarsızlığın, Türkiye'nin göç meselesinde bütüncül olmayan bakışını yansıttığı düşünülmektedir. Göçmenlere yönelik mülteci, sığınmacı, geçici koruma statüsü gibi kavramların tartışıldığı ama bunun coğrafi sınırlılıklar üzerinden inşa edildiği Türkiye'de "yabancılar" karşı inşa edilen söylemlerde tek bir statü yerine uyruk, belirleyici hale gelir. Toplumda hegemonik olan "biz" ve "ötekiler" ayrımı, aynı topraklarda

²⁸ İzmir'de tam 202 sığınmacı yakalandı! (haber başlığı). İzmir'in Çeşme ilçesinde yapılan dört ayrı operasyonda, yasa dışı yollarla yurt dışına çıkmaya çalışan 202 sığınmacı yakalandı (haber içeriği) (01.10.2016, *Sözcü* Gündem).

²⁹ "Afganistan ve Pakistan'dan yola çıkan göçmenler Türkiye'ye İran sınırından yasa dışı yollarla elini kolunu sallaya sallaya giriyor. Şaşırtıcı şekilde sınır hattını kevgire çeviren göçmenler asker ve polise yakalanmadan yollara düşüyor..." (03.04.2018, *Sözcü* Gündem).

³⁰ "Göç ve kaos" (14.01.2014, *Sözcü* Gündem); "Nur topu gibi bir sorun" (28.10.2012, *Sözcü* Gündem); "Sığınmacı faciası" (20.03.2016, *Sözcü* Gündem); "Suriyeli avı" (13.08.2014, *Sözcü* Gündem); "Suriyeli kuma krizi" (29.01.2014, *Sözcü* Gündem); "Suç makinesi" (15.05.2016, *Sözcü* Gündem); "Her yer Suriyeli kaynıyor" (14.01.2014, *Sözcü* Gündem).

³¹ "Artan göçle birlikte ağırlaşan sosyo-ekonomik sorunlar halkta huzur bırakmadı" (14.01.2014, *Sözcü* Gündem).

³² "Suriyeliler sokaklarda yaşıyor, alt geçitlerde, metro istasyonlarında ve kavşaklarda dileniyor. Suça karışanların sayısında da giderek artış yaşanıyor" (11.05.2015, *Sözcü* Gündem).

³³ "Bu yıl içinde Suriyelilerin karıştığı 'kasten yaralama' ve 'hırsızlık' gibi suçlar ön sıralarda yer alıyor. Kilis'te işlenen suçların yüzde 30'u da Suriyelilerden kaynaklandı" (15.05.2016, *Sözcü* Gündem); "Göç İdaresi verilerine göre; yüzde 0,4 oranıyla (suç oranı) sanıldığından aksine düşük durumda" (06.07.2019, *Sözcü* Gündem).

doğup doğmamak (vatandaşlık) üzerinden inşa edilir. Medya ise bu söylemi sığınmacıların, farklılık konumları (ulusal kimlik) üzerinden yeniden üretir. Fakat burada kastedilen sığınmacıların statülerini vurgulayan bir söylemin inşa edilmesi değildir. Nitekim 2011 yılından itibaren Türkiye'ye savaştan kaçarak gelen "Suriyeliler" için belirlenen "geçici koruma statüsü" söylem itibarıyla sığınmacılara hak temelli bakmayarak ("geçici"), içerisinde bir güç ilişkisini ("koruma") barındırır. Mülteci belirleme sistemi olmasaydı insanlar yine var olacaktı ancak onları mülteci, sığınmacı ya da göçmen olarak tanımamış olacaktık (Hardy, 2003, s. 19). Fakat dünyada sığınmacıların ve mültecilerin sayısı artmaya devam ettikçe uyruğa dayalı temsilin ya da farklı statüleri içerisinde barındıran söylemlerin karmaşık hale gelmeye devam edeceği düşünülmektedir.

Gazetelerde söylemin inşasında sığınmacıları sayısallaştırma öne çıkmaktadır. Nüfus ve vatandaş kavramı arasında ayrım giden Chatterjee (2004, s. 34, 136)'ye göre nüfuslar, kalkınma ya da refah politikalarının hedefindeki insanları belirli sosyal ve ekonomik özelliklere göre belirleyen ampirik kategorilerdir. Tamamen tanımlayıcı ve deneyseldirler; normatif bir yük taşımazlar. Deneysel ve davranışsal özelliklere göre teşhis edilen (*Hürriyet*'te sıklıkla vurgulanan "kaçak" temsil gibi), tanımlanan ve sınıflandırılan nüfuslar, sayım ve araştırmalar gibi istatistiksel tekniklere tabii olurlar. Chatterjee, nüfus grupları (yoksul kadınlar gibi) için oluşturulacak her bir planın ampirik olarak belirleneceğini, nüfus sayımı ve anketlerle kaydedileceğini söyler. Ve böylelikle nüfuslar, devletin sınıflandırma şemaları tarafından üretilecektir. Yani sığınmacılar somut ve yaşayan varlıklar olarak görülmek yerine, soyut sayısal ifadelerin bir toplamı olarak görüleceklerdir. Bu çalışmada da gazeteler, kolluk tarafından "yakalanan" sığınmacıları sayısallaştırmakta ve somut insanlar olarak değil ampirik verilerle söylemsel olarak inşa etmektedir.

Alman medyası üzerine yapılan bir çalışmada mülteci göçü tartışmaları bağlamında kültürün sıklıkla "ben" ve "öteki" arasında uzlaşmaz bir ayrımcılık oluşturmak için kullanıldığı ve böylelikle "mülteci göçü tarafından tehdit edilen" homojen bir Alman siyasi kimliği yanılsamasının yaratıldığı görülmüştür. Mültecilerin bu nedenle Alman toplumuna temelde yabancı olarak tanımlandığı ve onların bu yabancılığının kültürel tezatlıklarının bir etkisi olarak sunulduğu belirtilmektedir (Mattisek ve Schopper, 2019, s. 261). Bu çalışmadan hareketle Türkiye için de benzer bir durum olduğu söylenebilir. Türkiye'de medya tarafından inşa edilen bu "ötekileştirici" söylem yerel toplum ve sığınmacılar arasında antagonistik bir ilişki yaratmaktadır. Çünkü medya tarafından oluşturulan stereotip temsiller, mültecilere ve sığınmacılara karşı toplum içerisinde önyargıya ve olumsuz tutumlara yol açar (Pandır, 2020, s. 104). Haberlerde yer alan sığınmacıların "fail" olduğu şiddet ve suç olaylarına yerel halk tarafından yine şiddetle karşılık verilmesi de bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Laclau ve Mouffe (2017, s. 169)'a göre söylem içindeki farklılık konumları *moment*lerdir. *Moment*ler söylem içerisinde *eklemlenme* ile ortaya çıkar. Türkiye'de göç meselesindeki hegemonik düzenin bir tarafı vatandaşlık üzerinden inşa edilir. Aynı dili konuş(a)mamak ve aynı topraklarda doğmamış olmak toplumdaki farklılıkları oluşturur. Böylelikle Laclau ve Mouffe'un belirttiği gibi bu farklılıklar

kimlikleri inşa eder. Mouffe (2015, s. 65)'a göre kolektif kimliklerde “biz” yaratılması “onlar”ın formüle edilmesiyle mümkündür. Bu kolektif kimlikler; eylem, söylem ve dil oyunları ile şekillenen ve her zaman dönüştürülüp farklı şekillerde ifade edilebilecek inşalardır. Yani toplumda “biz” yaratabilmek için “onlar”ın var olması gerekmektedir. “Onlar”ı inşa eden de toplumun hegemonik yapısıdır. Bu çalışmadan hareketle Türkiye yazılı basınında sığınmacılara yönelik söylemin inşasının dil, kültür, yaşam farklılıkları ve etnik kimlik üzerinden kurulduğu görülür. “Biz”i temel alarak, sığınmacıların dili, kültürü, yaşam tarzı ve etnik kimliğiyle *eklemlenerek* oluşmuş bu farklılıklar “onlar” söylemini inşa eder. Bu eklemlenme “biz” tarafından dışlayıcı bir şekilde kuruluyorsa eğer “onlar”, “ötekilere” dönüşür. Böylelikle oluşan yapılaşmış bütün söylemi kurar. Sığınmacılara yönelik söylemin inşasında gazetelerde öne çıkan “kaçak” kullanımı, uyuşma dayalı temsil ve sayısallaştırma ise onların kimliklerinin ayrılmaz birer parçası değildir. Aksine ilişkiseldir ve her zaman dönüştürülebilir. Fakat bu çalışmadan hareketle medyanın sığınmacılara yönelik söylemin inşasını değiştirmedeği, aksine yeniden ve yeniden ürettiği görülmektedir.

Hürriyet’te ve Sözcü’de Söylemin Yeniden Üretimi

Her iki gazetede yasa dışı yollardan geçiş yaparak Avrupa’ya gitmek isteyen sığınmacılar için “yakalandı-gözetilene alındı” vurgusu kullanılarak “fail” söylemi yeniden üretilmektedir. “Yakalanan” sığınmacılar (düzensiz göçmenler), ulus devletlerin verdikleri çabaların sonucunu görmeleri olarak düşünülebilir. Çünkü, hükümetler göç kontrollerini gözle görülür şekilde güçlendirerek, bu çabaların gözlemlenebilir sonuçlar ortaya koyduğunu göstermek zorunda kalacaklardır (Faist, 2007, s. 30). Her ne kadar sınırı geçmek isteyen insanların kolluk tarafından yakalandığı ve bunun bir güvenlik meselesi olduğu söylemi üretilse de ulus devletlerin geçilmez sınırlar koyarak yasa dışı geçişleri meşrulaştırdığı düşünülmektedir. Faist (2007, s. 29-30)’in belirttiği gibi ülkelerin artan sınır kontrollerinin yasa dışı göçü (düzensiz göçü) arttırmasına ve bunun daha fazla görünürlük kazanmasına sebep olması kaçınılmazdır. Artan sınır kontrolleri var oldukça, düzensiz göç tetiklenecek ve yasa dışı yollardan Avrupa’ya gitmek isteyenler medya gündeminden düşmemeye ve güvenlik meselesi olarak ele alınmaya devam edecektir.

Hürriyet’te suça sürüklenen sığınmacıları ülkeden “sınır dışı etme” (bu haberler dünya gündeminde [Avrupa’da] yer almaktadır), “mülteci operasyonları” ve “Suriyelileri” terörizmle ilişkilendiren haberler sığınmacılara yönelik “fail” söylemini yeniden üretmektedir. Gazetelerde yer alan yasa dışı olarak Avrupa’ya gitmek isteyen “umut yolcularına” dair haberlerde düzensiz göçmenler kolluk tarafından “yakalanmakta” ve gazetelerde refah arayışında olan sığınmacıların neden gitmek istediklerine dair bir eleştiri getirilmemektedir.

Türkiye’deki sığınmacılar söylemsel bir yapı içerisinde konumlanmaktadır (Laclau ve Mouffe, 2017, s. 185). Çalışmada, yazılı basında sığınmacılara yönelik olarak kurulan söylemsel yapının başka türlü de kurulabilecekken “ötekileştirme” ile kurulduğu görülmektedir. Laclau ve Mouffe’a göre halkın inşası “biz” ve “ötekiler” ayrımının kurulmasının koşuludur. Çünkü siyasal sistemler toplumsal talepleri tam anlamıyla doyurabilecek koşulları yaratamazlar (Aykutalp, 2020, s. 73). Bu çalışmada

söylemin yeniden üretimi noktasında “biz” ve “ötekiler” arasındaki ayrımlaşmanın, toplumsal pratikteki güvenlik temelli anlayış üzerinden kurulduğu görülmektedir. Türkiye’nin göç meselesine bakışındaki hegemonik söylemin bir tarafı da (vatandaşlığa ek olarak) devletin sınırlarını koruması (güvenlik) üzerinedir. Güvenlik ve göç konularında oluşan bu söylemsel yapı ise göçmenlere yönelik önyargıların yeniden üretimini sürdürür (Kaya, 2009, s. 21). Sığınmacılarla kolluk arasındaki çatışma haberleri, sığınmacıları sınır dışı etme, terörizmle ilişkilendirme ve “yakalama” toplumdaki güvenliğini sağlamak adına “tehdit” söyleminin pratikte vücut bulmuş halidir.

Nüfusun belirli bir kısmını dışlama yoluyla üretilen söylemler aslında toplumun kendi tutarlılığına dair bir anlayışa varmasını sağlar (Laclau, 2018, s. 88). “Bizi”, “ötekilerden” ayırt eden sınır çizgilerinin çizilmesini gerekli kıldığından “ötekinin” söylemsel olarak inşası çoğu zaman tutarlı bir “biz” oluşturma aracı haline gelmektedir. Yani gazetelerde “ötekiler” inşa eden ve yeniden üreten söylemlerin “dışlayıcı” bir şekilde kurulması, tutarlı bir “biz” oluşturma aracıdır. Böylelikle bu “dışlama” ile toplumda sığınmacılara yönelik medya yoluyla “ötekileştirici” bir söylem inşa edilmiş olur. Fakat yine de toplumda sığınmacılara yönelik tutarsızlıklar olduğu düşünülmektedir. Toplumdaki bu tutarsızlık *Sözcü* gazetesindeki gibi sığınmacıların kamusal düzen için bir tehdit olup olmadığı dikotomisi ile yeniden üretilir. Bir yandan sığınmacılara yönelik “tehdit” söylemi kurulurken (“göç ve kaos”, “sığınmacı faciası”, “Suriyeli avı” kullanımları gibi) bir yandan sığınmacıların yaşadıkları olumsuz yaşam koşullarına yer yer değinilmesi toplumun hegemonik düzenindeki sığınmacılara yönelik tutarsızlığı yansıtmaktadır.

***Hürriyet*’te ve *Sözcü*’de Söylemlerin Benzeştiği ve Farklılaştığı Noktalar**

Medyanın bir konuya karşı olan tutumu benimsenen ideolojiye ve siyasi duruşa göre değişiklik gösterebilir (Atasü-Topcuoğlu, 2018; Efe, 2019, s. 64). *Hürriyet* ve *Sözcü* gazetelerinin farklı ideolojilere dayanmasından dolayı söylemlerin oluşmasında farklılıklar olması beklenilebilir. Fakat her ne kadar farklılıklar da olsa benzerlikler noktasında suç ve şiddetle ilişkilendirilen sığınmacılara yönelik “ötekileştirici” söylemin her iki gazetede benzer şekillerde kurulduğu görülmektedir. Gazetelerde öne çıkan benzerlikler ve farklılıklar Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. *Hürriyet*'te ve *Sözcü*'de Sığınmacıları Suç ve Şiddetle İlişkilendiren Haberlerde Söylemlerin Benzeştiği ve Farklılaştığı Noktalar

Benzerlikler	
Haber başlıklarında "fail" temsil	
Uyruğa dayalı temsil ("Suriyeli", Afgan" kullanımı gibi)	
Sayısallaştırma	
Sığınmacılar tarafından işlenen kişilere karşı suçlara dair haberlerin fazlalığı	
Sığınmacı gruplar arasında meydana gelen şiddet haberlerinin fazlalığı	
"Yakalandı-gözaltına alındı!" kullanımı	
Hak temelli bakışın eksikliği	
Sığınmacıları suça sürükleyen koşulların ele alınmaması	
Göç ve suç arasında doğrudan ilişki olmadığına dair gerçek verileri gösteren az sayıda haberin yer alması	
Farklılıklar	
<i>Hürriyet</i>	<i>Sözcü</i>
Haberlerin içeriği geniş bir perspektifle ele alınmaz	Haberlerin içeriği geniş bir perspektifle ele alınır
"Kaçak" söylemi haber başlıklarında ve içeriğinde baskın	"Kaçak" söylemi haber başlıklarında değil, haber içeriğinde yer alır
Sığınmacılara yönelik güvenlik teması öne çıkmakta	Sığınmacılarla birlikte "artan sosyal sorunlar" teması öne çıkmakta
Yerel halk ve sığınmacılar arasındaki toplumsal gerginliğe dair haberler yer almamakta	Yerel halk ve sığınmacılar arasındaki toplumsal gerginliğe dair haberler yer almakta
Sığınmacıların olumsuz yaşam koşullarına değinilmemekte	Sığınmacıların olumsuz yaşam koşullarına yer veren haberler yer almakta

Gazetelerde sığınmacıların kimliğine yönelik tutarlı bir söylem inşa edilmediği görülür. Agamben (2012) *Biz Mülteciler* isimli yazısında siyasi özneyi temsil etmek için kullanılan insan, vatandaş, işçi gibi kavramlardan vazgeçilmesini ve siyasal felsefeyi mülteci figüründen başlayarak yeniden inşa etmemiz gerektiğini belirtir. Çünkü daha önce marjinal olarak görülen gruplar artık merkez olarak görülen ülkelerde ortaya çıkmakta ve göçmenler, modern metropolün içerisindeki önemli bir figürü oluşturmaktadır (Chambers, 2014, s. 42).

Gazetelerde söylemsel farklılıklar noktasında önemli bir nokta sığınmacılar ve yerel halk arasındaki toplumsal gerginliğe dair haberlerin *Hürriyet*'te (*Sözcü*'nün aksine) yer almamasıdır. Erdoğan (2014, s. 29) tarafından yapılan kamuoyu çalışmasında "Suriyeli sığınmacılar bulundukları yerlerde şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozmaktadır" önermesini Türk toplumunun %62,3'ünün desteklediği görülmektedir. Toplumun yarısından fazlasının desteklediği, sığınmacıları olumsuzlayan bu önermenin sonucunun, toplumsal gerginlikler olarak görülmesi kaçınılmazdır. Fakat *Hürriyet*'te bu meseleye değinilmemekte, gerçek sorunlar göz ardı edilmektedir. Nitekim çalışmanın bulgularına bakıldığında toplumsal gerginliği oluşturan şiddet haberlerinde bir tek sığınmacılar "fail" olmamakta, yerel toplumdaki insanlar da şiddeti üretebilmektedir.

Gazetelerde söylemsel farklılıklar noktasında *Sözcü*'de, Türkiye'deki sığınmacıların içinde bulunduğu olumsuz yaşam koşullarına ilişkin haberlere (eleştirel bir bakış getirilmese de) yer verilmektedir. *Hürriyet*'te ise sığınmacıların yaşadıkları sorunlara (yoksulluk, kayıt dışı istihdam gibi) değinilmemesine rağmen haber içeriklerinde ihtiyaçlarının karşılanmamasından dolayı (özellikle

barınma ihtiyacı) suça sürüklendikleri görülmektedir. Yaşanan bu olumsuz yaşam koşullarının haber içeriklerine yansımaları gündelik hayatta suç eyleminde kendini gösterebilmektedir. Arendt (2014, s. 286-287)'e göre ise sığınmacılar için suç işleme insani eşitliğin “yeniden” elde edilebilmesi için bir fırsat olabilir. Çünkü artık vatandaşlara uygulanan yasal prosedürler sığınmacılar için de yerine getirilecektir. Artık onlar da haklarını işledikleri suçlara karşı elde edebileceklerdir.

SONUÇ

Bu çalışmadan hareketle Türkiye'deki yazılı basında, suç ve şiddetle ilişkilendirilen sığınmacıların “kaçak” olarak, sayısallaştırılarak ve uyuğu dayalı temsil edilerek “ötekileştirici” bir söylemin inşa edildiği; inşa edilen bu söylemin de “yasak”, “yakalandı”, “sınır dışı etme”, “mülteci operasyonu” kullanımları ile “fail” sığınmacı algısını yeniden ürettiği sonucuna varılmıştır. Böylelikle hem toplumda var olan hegemonyayı yeniden üretebilme gücüne sahip olan hem de söylemleri hegemonik hale getiren medyada “ötekileştirilen” sığınmacılar nesnelleştirilerek, özne olmalarının önü kesilmiş olur. Toplumlarda kurulmuş olan hegemonyanın yıkılma korkusunun, sığınmacıların düzene “tehdit” olarak görülmelerinin sebebi olduğu düşünülmektedir. Fakat inşa edilen bu söylemler değiştirilemez değildir. Çünkü Laclau ve Mouffe'un belirttiği gibi kimlikler değiştirilemez değil, aksine ilişkiseldir.

Freire (2018, s. 40)'e göre şiddet, ezen yani öteki insanları kişi saymayanlar tarafından başlatılır. Yani nefreti başlatanlar horlananlar değil aksine horlayanlardır. İnsanı olumsuz söylemlerle olumsuzlayanlar ise kendilerine insan hakkı tanınmayanlar değil, onların bu insan haklarını ve insanlığı esirgeyenlerdir. Böylelikle üretilen ve iktidar ilişkilerine içkin olan söylemler toplumda bir güç ilişkisi yaratarak kamusal alanda sığınmacılara yönelik kullanılan dilde kendini gösterir. Sonuç olarak bu çalışmadan hareketle inşa edilen ve yeniden üretilen söylemlerde, “fail” sığınmacılara yönelik “öteki” algısının medya tarafından da hegemonik hale getirildiği düşünülmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu çalışma, dokümanlar (gazete haberleri) üzerinden içerik analizi tekniği ile gerçekleştirilmiş olup, çalışmada katılımcılar üzerinden veri toplamayı gerektirecek bir yöntem kullanılmamıştır. Bu yüzden çalışmada, TR Dizin kuralları gereği etik kurul izni gerekmemektedir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar bu çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Agamben, G. (2012). *Biz mülteciler*. (Çev. Emre Koyuncu). <http://isyananarsi.blogspot.com/2012/02/biz-multeciler.html> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 05.10.2020.

- Agamben, G. (2013). *Kutsal insan: Egemen iktidar ve çıplak hayat*. (Çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Arendt, H. (2014). *Totalitarizmin kaynakları-2: Emperyalizm*. (Çev. B.S. Şener). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atasü-Topcuoğlu, R. (2018). Media discussion on the naturalization policy for Syrians in Turkey. *International Migration*, 57(2), 283-297.
- Atikkan, Z. (2014). *Avrupa benim: Batı Avrupa'da aşırı sağın yükselişi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Aykutalp, A. (2020). Radikal demokrasi ve popülist siyasetin öznesi olarak Halk'ın inşası. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, 53-78.
- Blažytė, G., Frėjūtė-Rakauskienė, M. ve Pilinkaitė-Sotirovič, V. (2020). Policy and media discourses on refugees in Lithuania: shaping the boundaries between host society and refugees. *OIKOS: Lietuvių Migracijos ir Diasporos Studijos*, 1(29), 7-30.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnekler çalışma*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Castles, S. (2003). Towards a sociology of forced migration and social transformation. *Sociology*, 37(1), 13-34.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. (Çev. B.U. Bal ve İ. Akbulut). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Chambers, I. (2014). *Göç, kültür, kimlik*. (Çev. İ. Türkmen ve M. Beşikçi). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Chatterjee, P. (2004). *The politics of the governed: Reflections on popular politics in most of the world*. New York: Columbia University.
- Cohen, S. (2019). *Halk düşmanları ve ahlaki panikler*. (Çev. D. Türker). Ankara: Heretik.
- Coşkun, T., Haklı, S.Z. ve Osmanoğlu, E. (2017). *Suriyeli sığınmacılara dair tehdit algısı: Önyargılar ve gerçekler*. Göç ve Sınır Güvenliği Araştırma Merkezi (GÖÇMER), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Creswell, J.W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çev. Ed. M. Bütün ve S.B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. ve Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into practice*, 39(3), 124-130.
- De Koster, M. ve Reinke, H. (2017). Migration as crime, migration and crime. *Crime, Histoire & Sociétés/Crime, History & Societies*, 63-76.
- Debnath, A. ve Roy, N. (2013). Linkage between internal migration and crime: Evidence from India. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 41(3), 203-212.
- Demirci, S. ve Köseli, M. (2017). İkincil veri ve içerik analizi. K. Böke (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri içinde* (s. 320-364). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Efe, İ. (2019). A corpus-driven analysis of representations of Syrian asylum seekers in the Turkish press 2011–2016. *Discourse & Communication*, 13(1), 48-67.
- Engbersen, G., Van Der Leun, J. ve De Boom, J. (2007). The Fragmentation of Migration and Crime in The Netherlands. *Crime and Justice: Review of Research* 35, 389-452.

- Erdoğan, M.M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi. <http://fs.hacettepe.edu.tr/hugo/dosyalar/TurkiyedekiSuriyeliler-Syrians%20in%20Turkey-Rapor-TR-EN-19022015.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 14.09.2020.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. (Çev. A.Z. Gündoğan ve C. Nacar). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Faist, T. (2007). Göç-güvenlik bağı: 11 Eylül öncesi ve sonrası uluslararası göç ve güvenlik. A. Kaya ve B. Şahin (Der.). *Kökler ve yollar: Türkiye'de göç süreçleri içinde* (s. 19-39). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Fassin, E. (2018). *Popülizm: Büyük hınç*. (Çev. G. Kırnalı ve İ. Kocaeli). Ankara: Heretik.
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin tarihi*. (Çev. H. U. Tanrıöver). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Freire, P. (2018). *Ezilenlerin pedagojisi*. (Çev. D. Hattatoğlu ve E. Özbek). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş*. (Çev. Editörleri: A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- İçduygu, A. (2012). *Kentler ve göç: Türkiye, İtalya ve İspanya örnekleri*. A. İçduygu (Der.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- İçduygu, A. ve Biehl, K. (2012). Türkiye'ye yönelik göçün değişen yörüngesi. A. İçduygu (Der.). *Kentler ve göç: Türkiye, İtalya ve İspanya örnekleri içinde* (s. 9-72). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Kaya, A. (2009). *Türkiye'de iç göçler: Bütünleşme mi, geri dönüş mü?* (İstanbul, Diyarbakır ve Mersin Örnekleri). A. Kaya (Haz.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Kreis, R. (2017). #refugeesnotwelcome: Anti-refugee discourse on Twitter. *Discourse & Communication*, 11(5), 498-514.
- Kolukırmık, S. (2009). Mülteci ve sığınmacı olgusunun medyadaki görünümü: Medya politikası üzerine bir değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 1-20.
- Laclau, E. (2018). *Popülist akıl üzerine*. (Çev. N.B. Çelik). İstanbul: Epos.
- Laclau, E. ve Mouffe, C. (2017). *Hegemonya ve sosyalist strateji: Radikal demokratik bir politikaya doğru*. (Çev. A. Kardam). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mattisek, A. ve Schopper, T. (2019). 'Culture' in German media discourses on Refugees: A political geography perspective. T. Marttila (Ed.). *Discourse, culture and organization: Inquiries into relational structures of power içinde* (s.245-266). Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Mouffe, C. (2015). *Dünyayı politik düşünmek: Agonistik siyaset*. (Çev. M. Bozluolcay). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Neuman, W.L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. (Seventh edition). London: Pearson.

- Oliver-Smith, A. (2006). *Disasters and forced migration in the 21st century*. <https://items.ssrc.org/understanding-katrina/disasters-and-forced-migration-in-the-21st-century> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 12.10.2020.
- Onay-Coker, D. (2019). The representation of Syrian refugees in Turkey: a critical discourse analysis of three newspapers. *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 33(3), 369-385.
- Pandır, M. (2020). Media portrayals of refugees and their effects on social conflict and social cohesion. *PERCEPTIONS: Journal of International Affairs*, 25(1), 99-120.
- Patton, M.Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Ed. M. Bütün ve S.B. Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Purvis, T. ve Hunt, A. (2017). Söylem, ideoloji, söylem, ideoloji, söylem, ideoloji... *Moment Dergisi*, 1(1): 9-36.
- Rear, D. (2013). Laclau and Mouffe's discourse theory and Fairclough's critical discourse analysis: An Introduction and Comparison. *Unpublished paper*, 1–26.
- Sancar Üşür, S. (1997). *İdeolojinin serüveni: Yanlış bilinç ve hegemonyadan söyleme*. Ankara: İmge.
- Shechory-Bitton, M. ve Soen, D. (2016). Community cohesion, sense of threat, and fear of crime: The refugee problem as perceived by Israeli residents. *Journal of Ethnicity in Criminal Justice*, 14(4), 290-306.
- Şirin Öner, N.A. (2016). Göç çalışmalarında temel kavramlar. S.G. İhlamur-Öner ve N.A. Şirin Öner (Der.). *Küreselleşme çağında göç kavramlar, tartışmalar içinde* (s. 13-27). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taştan, C., Haklı, S.Z. ve Osmanoğlu, E. (2017). *Suriyeli sığınmacılara dair tehdit algısı: Önyargılar ve gerçekler*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Tittle, C. R. ve Paternoster, R. (1988). Geographic mobility and criminal behavior. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 25(3), 301-343.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2019). *Suç türü ve uyuşuna göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler*. <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=su%C3%A7&dil=1> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 29.11.2020.
- Türk Vatandaşlığı Kanunu. (2009). Resmî Gazete: 12.06.2009, Kanun Numarası: 5901.
- United Nations High Commissioner for Refugees (2005). *Global report 2005*. <https://www.unhcr.org/449267670.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 07.09.2020.
- United Nations High Commissioner for Refugees (2020). *Global trends forced displacement in 2019*. <https://www.unhcr.org/5ee200e37.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 06.09.2020.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). Resmî Gazete: 11.4.2013, Kanun Numarası: 6458.
- Yılmaz, F. (2012). Right-wing hegemony and immigration: How the populist far-right achieved hegemony through the immigration debate in Europe. *Current Sociology*, 60(3), 368-381.